

Mokslininkės M. Gimbutienės 100-osios metinės minimos visame pasaulyje

Nauja paroda apie M. Gimbutienę surengta OPUS dokumentų centre Californijoje

Algis Vaškevičius

2021-ieji Lietuvos Respublikos Seimo sprendimu paskelbti Marijos Gimbutienės (1921–1994) metais. Ši sukaktis minima ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje – 2021-uosius šios iškilios mokslininkės metais taip pat paskelbė ir UNESCO. Ši visame pasaulyje garsi mokslininkė, archeologė ir antropologė yra parašiusi 23 knygas, už knygą „Deivės civilizacija: Senosios Europos pasaulis“ 1993-iais jai buvo paskirta Enisfildo-Vulfo premija, skiriama Jungtinėse Amerikos Valstijose už žymiausias pasaulio kultūros istorijos tyrimus.

Planuoti renginius koreguoja karantinas

Šiomet minint antropologės ir archeologės Marijos Gimbutienės šimtmetį, planuota surengti mokslininkės pasiekimų pristatymui skirtas parodas Lietuvoje, Prancūzijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Vyriausybė dar pernai patvirtino M. Gimbutienės metų minėjimo programą, kurioje įtrauktos ir istorinės stovyklos vaikams, seminarai bei konferencijos.

Žinoma, daugelį tų planų pakoregavo koronaviruso pandemija. Šių metų pradžioje Vytauto Didžiojo karo muziejuje buvo numatyta atidaryti parodą „Marija Gimbutienė – neolito ir bronzos amžiaus tyrėja“, planuota Kauno Maironio universitetinėje gimnazijoje vieną auditoriją pavadinti Marijos Gimbutienės vardu, o 2021-ųjų sausio 22-ąją, mokslininkės 100-ojo gimtadienio išvakarėse buvo numatyta jai skirta pamoka, kuri taip pat neįvyko. Šioje mokykloje, tuometėje „Aušros“ mergaičių gimnazijoje, M. Gimbutienė mokėsi 1931–1938 metais. Tikimasi, kad planuoti renginiai vyks vėliau, pasibaigus karantinui.

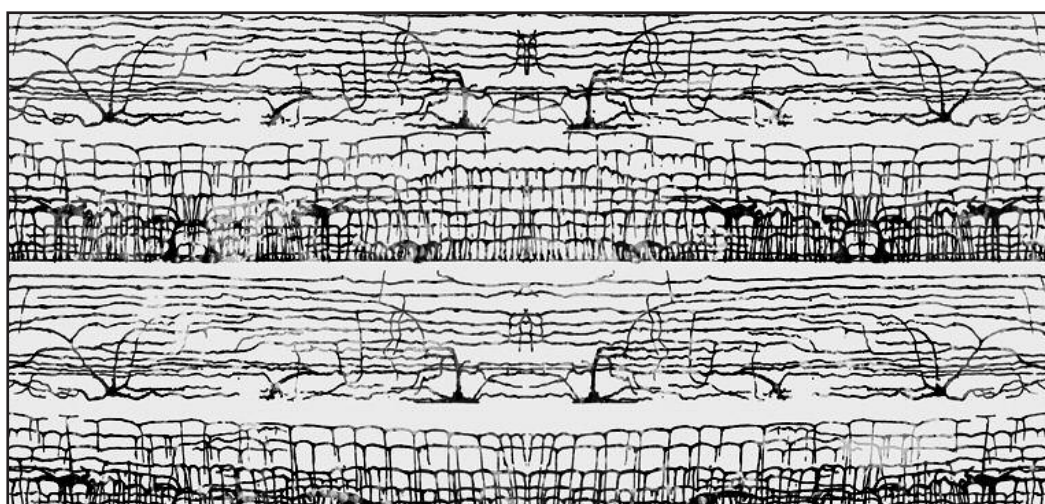
Antrąją 2021-ųjų pusę Kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinis muziejus ir Lietuvos istorijos institutas turėtų surengti tarptautinę archeologinių radinių parodą „Deivės ir kariai: Marijai Gimbutienei – 100“, šių metų pabaigoje numatyta organizuoti renginį UNESCO ir Prancūzijos akademinėi bei lietuvių bendruomenėms, skirtą Marijos Gimbutienės metams paminėti.

Taip pat 2021 metų pabaigoje žadamas renginys Californijos akademinėi ir lietuvių bendruomenėms. Plane numatytas ir piešinių konkursas Lietuvos mokiniams „Baltų mitologija. Senovės lietuvių deivės ir dievai“, o mokiniams ir jų mokytojams – keramikos konkursas „Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene“, vyks jaunųjų žygeivių baltiška gyvosios istorijos stovykla. Planuojamas seminarų ciklas ir konferencija „Etnologija ir mi-

tologijos atspindžiai ugdymo įstaigų edukacinėse erdvėse“. Vilniaus universitete vyksianti Tarptautinė 11-oji istoriko Jono Puzino mokslinė konferencija taip pat bus skirta Marijos Gimbutienės 100 metų jubiliejui.

Prezidentūroje – mokslinė konferencija

Sausio 26 dieną Lietuvos Respublikos prezidentūroje buvo surengta Marijos Gimbutienės šimtmečiui skirta konferencija „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos“, inicijuota ir glojama ponios Dianos Nausėdienės.

A. Plioplio instaliacija ir meno darbas Čikagoje.

Asmeninio A. Plioplio archyvo nuotr.

„Išskirtinis M. Gimbutienės bruožas – gebėjimas žvelgti į savo tapatybę atvirai ir giliai, rodyti pasauliui savosios kultūros stiprybę ir unikalumą, visomis išgalėmis įveikiant sunkiausius likimo išbandymus: karą, emigraciją, nepriteklius. Tai istorija moters, nebijojusios imtis nei sunkaus fizinio darbo, nei giliausių intelektualinių paieškų vardan lietuviybės išsaugojimo tuomet, kai Lietuvos valstybė egzistavo tik kaip nereali svajonė“, – sveikindama konferencijos dalyvius sakė D. Nausėdienė.

Konferencijos dalyvius taip pat sveikino švietimo, mokslo ir sporto ministrė Jurgita Šiugždinienė, sveikinimo žodį perdavė JAV gyvenanti M. Gimbutienės dukra Živilė Gimbutaitė. Ji – vidurinė M. Gimbutienės dukra, šiuo metu gyvenanti Los Angeles, Californijoje. Dr. Ž. Gimbutaitė dalyvavo daugelyje tarptautinių konferencijų, publikavo mokslinius straipsnius, redagavo Bernardo Brazdžionio poezijos vertimus į anglų kalbą, ne kartą dėstė Vytauto Didžiojo universitete – lyginamąją literatūrą ir anglų kalbą, lietuvių išeivijos literatūros kursą.

Šiomis dienomis paklausta, ar M. Gimbutienės tyrimai, jos palikimas pakankamai vertinami ir ar Lietuvoje ji pakankamai pažinta bei įvertinta tiek kultūros, tiek akademinės bendruomenių, Ž. Gimbutaitė sakė, jog, jos nuomone, mama įvertinta pakankamai. Tai matyti ir iš jos 100-mečio programos Lietuvoje, kuri apima įvairias parodas, konferencijas, seminarų ciklus, varžybas moksleiviams ir mokytojoms, kitus renginius.

Pasak mokslininkės dukters, ši plati programa supažindins visuomenę su M. Gimbutienės moksliniu darbu, o kultūrinės ir akademinės bendruomenės ją šiek tiek pažįsta nuo tų laikų, kai ji atvykdavo į sovietinę Lietuvą skaityti paskaitų ir susitikti su kolegomis. Kiek ji pažinta ir įvertinta, priklauso ir nuo pavienių mokslininkų bei studentų specialybių, jų susidomėjimo Europos archeologija ir baltų mitologija. Savo gyvenimo paskutiniaisiais dešimtmečiais M. Gimbutienė buvo labai šilta priimama ir vertinama Lietuvoje.

Diskusijoje dalyvavo ir prezidentas

Po sveikinimų konferencijoje skaityta daug įdomių pranešimų. Lietuvos istorijos instituto dr. Agnė Čivilytė skaitė pranešimą „Senoji Europa ir Deivės – Marijos Gimbutienės taikaus pasaulio vizija“, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorė prof. dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė nagrinėjo archajišką Deivės paveikslą Vydūno darbuose ir Marijos Gimbutienės „Senajoje Europoje“, habil. dr. Ingė Lukšaitė, kurios motina, tautinės Lietuvos mokyklos kūrėja Meilė Lukšienė buvo M. Gimbutienės puseserė pristatė įdomų pranešimą „Ar pažįstame Mariją Gimbutienę? Kelias į Tėvynę per tūkstantmečius“, o Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto dr. Daivos Vaitkevičienės pranešimo tema buvo „Būsi visad arti Taveš...“. Šventasis dukters - motinos ryšys XX a. emigracijos ir tremties akivaizdoje“.

Antrojoje konferencijos dalyje, pavadintoje „Moters istorijoje ir moters istorija: Lietuvos raidos civilizaciniai aspektai“ Lietuvos Respublikos prezidento vyriausioji patarėja istorikė dr. Jolanta Karpavičienė analizavo moters vaidmenį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenėje, o Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto dr. Ramunė Bleizgienė, kalbėdama apie XIX a. pabaigos – XX a. pradžios moteris Žemaite, Šatrijos Ragana ir kitas akcentavo jų praeities pamokas ateičiai.

Vilniaus universiteto dr. Aurelijus Gieda savo pranešime „Lietuva XX a. pirmojoje pusėje: aplinka, subrandinusi moters fenomeną“ pabrėžė, kad tuo laikotarpiu moterys Lietuvoje tapo gerokai aktyvesnės, matomos, jos rašė ir leido knygas, užsiėmė vertimais, aktyviai dalyvavo įvairių draugijų veikloje, buvo išties pastebimos.

Mokslininkės M. Gimbutienės 100-osios metinės

Atkelta iš 2 psl.

Vilniaus universiteto profesorė emeritė Viktorija Daujotytė skaitė pranešimą „Marija Gimbutienė: istorija su heroje moterimi“, kuriame dar kartą priminė M. Gimbutienės nuopelnus, pateikė daug citatų, apibendrinimų ir pavartojo terminą „šamonės archeologija“, kuris išimtinė po profesorės į diskusiją ištraukusiam prezidentui Gitai Nausėdai. Prezidentas pasidalijo savo įžvalgomis apie tris skirtingas istorikų mokyklas – rusišką, lenkišką ir lietuvišką, domėjosi, ar M. Gimbutienei jos savybė semtis stiprybės iš Lietuvos buvusi paskata, ar kliuvinys.

Po pertraukos buvo surengta vir-

tuali diskusija pilietiško tema „... kad kiekvienas žmogus būtų vertas lietuvių vardo“: pilietiško raiška švietimo ir visuomenėje, moderuojama programos „Renkuosi mokyti!“ alumno, istorijos ir filosofijos mokytojo Gyčio Valatkos, kurioje dalyvavo Lietuvos moksleivių sąjungos prezidentė; Lietuvos švietimo tarybos narė Sara Aškinytė, jautriai pasisakė pedagogas, buvęs ilgametis Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos direktorius Miša Jakobas, kalbėjo Vyriausiosios skautininkės pareigas einanti Akvilė Bartaševičiūtė, Vilniaus Šv. Kristoforo gimnazijos istorijos ir pilietiško mokytojas, „Vaikščiotojų“ klubo atstovas Laurynas Kudijanovas ir kiti.

Poetė Lidija Šimkutė atstovavo Lietuvai Europos literatūros festivalyje Japonijoje

Poetė Lidija Šimkutė

2020 m. lapkričio 20–27 d. Japonijoje vyko Europos literatūros festivalis. Jame Lietuvai atstovavo poetė Lidija Šimkutė, gyvenanti Australijoje ir kurianti lietuvių ir anglų kalbomis. L. Šimkutės šešios poezijos knygos yra išverstos į japonų kalbą.

Šiame festivalyje pristatyti aštuoniolika autorių iš skirtingų Europos šalių. Lenkijai atstovavo Olga Tokarczuk (2019 m. Nobelio premija pasidalino su austrų rašytoju Peter Handke). Šiais metais L. Šimkutė – vienintelė poetė tarp prozos rašytojų.

Dėl koronaviruso šįkart festivalis vyko internetu, naudojant Zoom platformą. Diskusija su lietuvių poete vyko lapkričio 26 d. 6–6:45 val. vakaro. L. Šimkutė kalbėjo apie

savo kūrybos kelią, savo unikalią patirtį kuriant poeziją dviem kalbomis ir gyvenant dviejose kultūrose. Diskusijoje dalyvavo poetės knygų vertėjas į japonų kalbą Kōichi Yakushigawa, o pokalbis buvo verčiamas į japonų kalbą.

L. Šimkutė taip pat dalyvavo festivalio trumpo apsakymo pagal užduotą COVID-19 temą programoje: *A New World, New Beginnings – Naujas pasaulis, naujos pradžios*. Festivalio tinklalapyje skelbiami dalyvaujančių autorių nauji darbai, tarp jų – trumpas Lidijos apsakymas „Niekas nestovi vietoje / Nothing stays the same“ lietuvių, anglų ir japonų kalbomis.

L. Šimkutė yra išleidusi tris poezijos knygas lietuvių kalba, dvylika dvi kalbių poezijos rinkinių, jos kūryba buvo publikuota literatūros žurnaluose, antologijose ir internetu Lietuvoje, Australijoje, Airijoje, Argentinoje, Austrijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čileje, Gruzijoje, Japonijoje, JAV, Kryme, Latvijoje, Lenkijoje, Makedonijoje, Olandijoje, Prancūzijoje (esperanto kalba), Rumunijoje, Rusijoje, Singapūre, Škotijoje, Ispanijoje, Italijoje, Slovėnijoje ir Ukrainoje. Poetės kūryba išversta į šešiolika kalbų. Lidija taip pat yra išvertusi australų poezijos ir prozos lietuvių, o lietuvių poezijos – į anglų kalbą. Lidijos poezija įkvėpė choreografus bei muzikos kompozitorius ir atlikėjus ir buvo naudojama šiuolaikinio šokio ir teatro spektakliuose bei muzikos koncertuose ir rečitaliuose. Poetė dalyvavo įvairių kraštų poezijos festivaliuose.

Dauguma Lidijos Šimkutės poezijos gerbėjų pažymi jos eilėraščių trumpumą, žavisi jos koncentruotais vaizdiniais ir lygina jos kūrybinį pasaulį su haiku poezija, nors Kōichi Yakushigawa užtikrina, kad poetė yra sukūrusi savitą poezijos pasaulį. Anot Tomo Venclvos (Kažkas pasakyta / Something is said) įvade), „Lidijos poezijoje susijungė paprastumas ir elegancija, rimtis ir žaismingumas. Jos žodis beveik ‘nuplaunamas’, susilieja su gestu, šokio judesiu, ritualo akimirka. Eilės turi pavirsti nelyginant Kioto sodu, kuriame tėra akmenys ir smėlio ratilai aplinkui juos, užuominomis ir nutylėjimais kalbantys apie kažką esmingiausio, ligi galo nesuvokiamo ir neišsakomo.“

Algimantas Misevičius
Lietuvos ambasada Japonijoje

Paskaitą M. Gimbutienės atminimui Čikagos universiteto orientalistikos institute skaito buvęs jos bičiulis britas C. Renfrew

Rengiamas konkursas moksleiviams

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, susiklostė ir kurį laiką gyvavo prasminga tradicija mokslo ir kultūros renginiams minėti M. Gimbutienės gimtadienius. Simboliška, kad paskutinį kartą, jai gyvai esant, moksleiviams gimimo dienos proga 1994 m. sausio 20 d. anuometiniuose Meno darbuotojų rūmuose buvo surengtas jai skirtas kultūros vakaras.

Ši tradicija tęsiama ir konferencijos dieną buvo paskelbtas ponios D. Nausėdienės inicijuotas ir Valstybės pažinimo centro rengiamas rašinių konkursas vyresnių klasių moksleiviams „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos“, kviečiantis pasvarstyti, ar šios moters gyvenimas gali mus įkvėpti? Ar M. Gimbutienės puoselėtos vertybės tebėra aktualios šiandien? Ar iš jų galime pasisemti stiprybės?

Konkurso užduotis – parašyti laisvos formos rašinį (esė) arba refleksiją, atspindintį asmeninį dalyvio santykį su lietuviškąja tapatybe, Tėvyne, baltų kultūra, taip pat galima laisva temos „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos“ interpretacija arba per požiūrį į M. Gimbutienės asmenybę, darbus, jos idėjas, pasaulėžiūrą.

Išleistas pašto ženklas M. Gimbutienei

Garsios lietuvių archeologės Marijos Gimbutienės šimtųjų gimimo metinių proga buvo išleistas pašto ženklas su jos atvaizdu. Lietuvos paštas praneša, kad tema „Garsūs pasaulio žmonės, kilę iš Lietuvos“ išleidžiamą pašto ženklą sukūrė Eglė Kulbytė. Jo nominalas – 0,49 euro, tiražas – 100 tūkst.

M. Gimbutienė dalyvavo archeologinėse ekspedicijose Balkanuose, Graikijoje, Italijoje ir kitur. Tiek savo atrastus artefaktus, tiek muziejų archyvų ir ekspozicijų objektus ji matė kaip daiktus, kurie turi simbolinių reikšmių. M. Gimbutienė išrado savo tyrinėjimų metodą – archeomitologiją. Jai padėjo platus humanitarinių sričių pažinimas – archeologės ir istorikės darbe galėjo pasitelkti literatūros, kalbotyros, etnologijos, mitologijos, tautosakos, menotyros disciplinas. Jai svarbu buvo ne tik aprašyti radinius, bet ir juos interpretuoti.

Mokslininkės atminimui – paskaitos Čikagoje

Čikagoje gyvenantis ir lietuvių bendruomenei gerai žinomas gydytojas neurologas bei menininkas Audrius Plioplys jau trečius metus viename

svarbiausių archeologijos centrų – Čikagos universiteto orientalistikos institute organizuoja M. Gimbutienės atminimui skirtas paskaitas. Minint 100-ąsias mokslininkės gimimo metines buvo parengta Lietuvos radijo laida, kurioje jis papasakojo apie tai, kodėl ėmėsi tokių paskaitų organizavimo ir kuo jam svarbi bei įdomi M. Gimbutienė.

Pasak A. Plioplio, jam rūpi klausimai, kaip atsiranda protavimas, mūsų mintys, galvosena, mąstymas, iš kur yra mūsų kultūra, kalba, o visa tai glaudžiai susiję ir su archeologija. Idėja surengti pirmąją paskaitą Čikagos universitete 2017 metais kilo to, kai A. Plioplys pamatė pokalbį su M. Gimbutiene įrašą ir nustebė, kiek sunkumų jai teko patirti gyvenime, siekiant kaip moteriai įsitvirtinti mokslo pasaulyje. Laidoje A. Plioplys pasakojo, kad Čikagoje jis du kartus matė M. Gimbutienę ir klausė jos įdomių paskaitų.

„Kai sumaniau surengti pirmąją M. Gimbutienei skirtą paskaitą, reikėjo padėti nemažai pastangų, kad Orientalistikos institutą tai sudomintų, jis sudarytų sąlygas. Paskaitą tada skaitė žinomas mokslininkas iš Didžiosios

Pašto ženklas M. Gimbutienės 100-mečiui.

Britanijos lordas Colin Renfrew, Cambridge universiteto profesorius. Įdomu tai, kad jis gerai pažinojo M. Gimbutienę, jie buvo bičiuliai, 1964–1965 metais lankė vienas kitą archeologinėse ekspedicijose Graikijoje, Bosnijoje, kartu rašė straipsnius, bet vėliau ta draugystė atšalo, jų nuomonės ir vertinimai išsiskyrė.

Aš nutariau į Čikagą pakviesti būtent šį profesorių, jis atskrido iš Britanijos ir paskaitoje pripažino, kad, remiantis naujausiais genetinėmis ir kitais tyrimais, Marija buvo teisi dėl indoeuropiečių kildinimo iš Kurganų kultūros, o ne iš Turkijos, kaip manė ir jis. Tai buvo išties istorinis momentas ir prisipažinimas“, – prisiminė A. Plioplys. Beje, ši paskaita buvo įrašyta, ją galima rasti YouTube kanale ir ją jau peržiūrėjo daugiau kaip 76 tūkstančiai žiūrovų.

Pastarųjų penkerių metų tyrinėjimai pagal naujus metodus, ypač gene-

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

tinę DNA analizę, įrodo M. Gimbutienės Kurganų – protoindoeuropiečių – teorijos galiojimą, pavyzdžiui, straipsnis „The Skeletons in the Lake” 2020 metų gruodžio žurnale „The New Yorker”.

Antrąją paskaitą Orientalistikos institute praėjusių metų vasarį skaitė šio instituto profesorė Petra Goedegebuure. Kaip ir pirmosios paskaitos metu išangos žodį tarė ją organizavęs ir parėmęs A. Plioplys, o šios paskaitos klausėsi ir Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje Mantvydas Bekešius. Šios paskaitos įrašas taip pat yra *YouTube* kanale, jį iki šiol yra peržiūrėję beveik 15 tūkstančių žmonių.

Šių metų lapkritį yra planuojama surengti trečiąją M. Gimbutienės atminimui skirtą paskaitą ir ji turėtų būti Deivės Motinos (Mother Goddess) tema, jau surasta ir pranešėja. Šią paskaitą norima surengti gyvai, o ne virtualiu būdu, bet ar pavyks tai padaryti, dar nėra iki galo aišku dėl pasaulį apėmusios koronaviruso pandemijos.

Minėtoje radijo laidoje dailininkas dr. Audrius Plioplys taip pat pasakojo apie savo 1981 metais Rochester, Minnesotoje sukurtą instaliaciją „Mintys apie protėvių palaidojimo pagrindus” („Thoughts of Ancestral Burying Grounds”). Mintis sukurti šį darbą jam kilo bėgiojant sportuojant parke, kur pastebėjo daug akmenų ir juos sudėliojo taip, kaip galėjo atrodyti senovės palaidojimo vieta Lietuvoje. Tai išties didelė 15 metrų ilgio ir tiek pat pločio instaliacija. Vėliau jos nuotrauką dailininkas panaudojo kurdamas 4 metrų pločio meno darbą „Laidojimo apeigos/ Simfonija” („Burial Rites / Symphony”), kuris nuolat yra eksponuojamas Čikagoje, Beverly Arts Center meno centre. Šio kūrinio centre, viršuje galima matyti raidę M, simbolizuojančią Mariją Gimbutienę.

Nauja parodoje – ir Californijoje

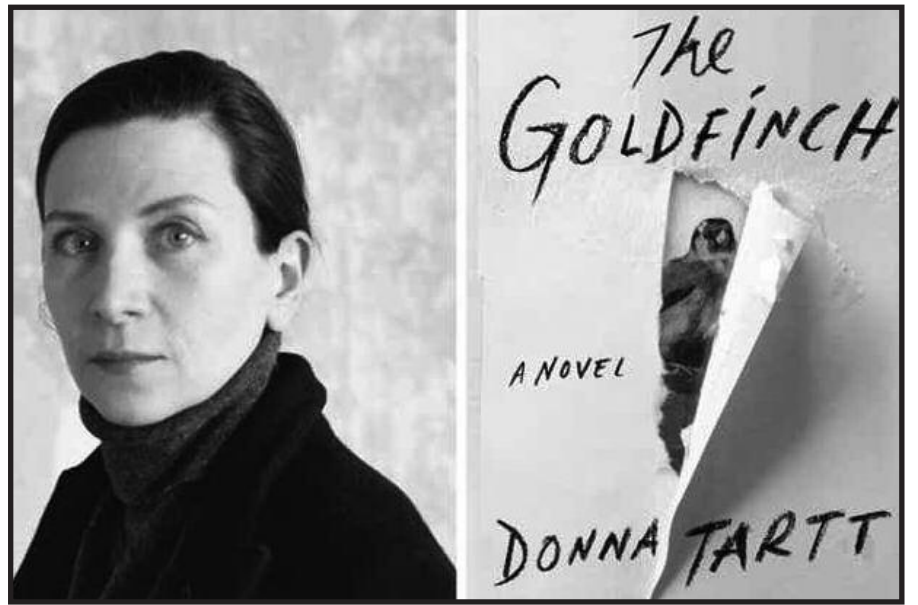
Pagerbiant Mariją Gimbutienę ir minint jos gimimo 100-ąsias metines specialią parodą parengė ir Californijoje, Santa Barbaroje veikiančias OPUS archyvų ir tyrimų centras. Šis centras saugo, tyrinėja ir pristato kolekcijas, skirtas įžymių mokslininkų tyrinėjimams psichologijos, mitologijos ir humanitarinių mokslų srityse. OPUS yra „gyvas archyvas”, siūlantis stipendijas, mokslinių tyrimų dotacijas, švietimo programas, bendruomenės renginius ir mokslinių tyrimų prieigą prie kolekcijų.

OPUS centre saugoma daugiau kaip 15 tūkstančių skaidrių, kurias naudojo M. Gimbutienė savo paskaitose ir knygose apie neolito civilizacijas bei deives. Taip pat čia yra daugiau kaip 1 600 knygų turinti M. Gimbutienės biblioteka, kurioje gausu literatūros apie religiją, antropologiją, lingvistiką, mitologiją, folklorą ir meną.

Naujojoje parodoje – „Deivės archeomitologija” pateikiamos 42 skaidrės, kuriose pristatoma pati menininkė, jos gyvenimas ir darbai, jos vardo bibliotekos lobynas, taip pat svarbiausi tyrinėjimai, mokslo darbai, išleistos knygos. Parodą bus galima pamatyti visus metus, ją taip pat galima rasti internete OPUS centro puslapyje: www.opusarchives.org/exhibits.

Donna Tart: autorės istorija ir kelias į literatūrą

Ieva Marija Mendeikaitė

D.Tart „Dagilis“ susilaukė didžiulio susidomėjimo

Pulitzerio premijos laureatė Donna Tart už šį apdovanojimą neabejotinai yra dėkinga visiems skaičiusiems ir vertinusiems jos naujausią romaną „Dagilis” (*The Goldfinch*). O mes dėkingi Donnai už tai, kad „Dagilis” išvydo dienos šviesą ir mes galėjome jį pamatyti jos akimis.

Donna Tart – autorė, kuri niekada neįkėlė nė vienos asmenukės *Instagrame*, niekada neparasė įrašo *Twitteryje*, net jos ieškant internete negalėtume rasti nuotraukos, kurioje autorė džiaugsmingai mėgaujasi akimirkomis literatūros vakarėliuose ar kituose renginiuose. Nematysime jos aptarinėjant ar aprašant, ką ji valgo pusryčiams, kokius drabužius dėvi ar kaip vertina kolegų kūrybą. Daugybėje šių atvejų rašytoja demonstruoja, kad dėmesio ir pripažinimo troškimo ji tikrai nesiekia, juolab žvaigždės statuso. Kitais žodžiais tariant, Donna nezaidžia visiems įprasto, pasisekusio kūrėjo šlovės žaidimo.

D. Tart užaugo Grenadoje, Misisipėje. Jos šeima buvo viena pirmųjų, kurie apsigyveno Grenados miestelyje. Čia autorė gyveno nuo pat vaikystės su savo mama, seserimi ir seneliais. Ir nors jos knygos dažnai kalba apie vienkia ar kitokią kilmę, turtą ir kitas, turtingesnių žmonių privilegijas, išskirtinių turtų ar išpuoselėto gyvenimo autorė neturėjo. Tačiau, nepaisant to, kad D. Tart gyvena palaginti atsiskyrėliška gyvenimą, ji išlieka viena aktualesniųjų, reikšmingiausių ir dažnai aptarinėjamų autorių šiandiniame pasaulyje. Pasaulyje, kuris kaip niekad anksčiau dažnai dalijasi, aptarinėja ir diskutuoja.

Nors D. Tart iš pirmo žvilgsnio galėtų pasirodyti drovi, nesinorinti dalintis ir figūruoti socialiniame gyvenime, iš tikrųjų ji visai kitokia. Žurnalistai, kuriems yra tekę garbė pasikalbėti su autore apie jos kūrybą, Donną apibūdina kaip „itin draugišką ir aktyvią”. Pasak jų, jie niekaip neįsivaizduoja, jog rašytojai pokalbis nebūtų malonus ar ji būtų norėjusi jį nutraukti anksčiau. Galbūt net atvirkščiai. Anot autorės, pagrindinis „raktas”, atrakinantis jos knygų reikšmę, negali būti atrastas jos asmenybėje, tad kodėl ilgiau nepabuvus „vienišu vilku” (kaip save mėgsta vadinti).

D. Tart „Dagilio” autorės fanai laukė net dešimtmetį. Daugumos nuomone – laukimas pasiteisino. Autorė savotiškai įrodė, kad sėkmė ir pripažinimas ateina tuomet, kai įgalini ir gebi pasinaudoti savo paties svarbiausio įrankio – pasakojimo raiška. Rašytojos gebėjimas pasakoti pagrindinių veikėjų istoriją tiesiog magiškas. Didžiulės apimties knyga, persipynusi su istoriniais ir literatūriniais motyvais, gebanti įtraukti ir paveikti savo aiškumu, įtaigia atmosfera, gyvais herojais – tikras palengvėjimas ir atgaiva šiuolaikinėje literatūroje.

„Nemanau, kad rašytojui aiškinti savo darbus ar perneš save analizuoti yra gera idėja. Kaip galime paaiškinti, kodėl tai, ką rašome, rašome? Skaitytojai dalyvauja knygos rašyme lygiai tiek pat, kiek jame dalyvauja autorius. Kaip rašytoja, aš leidžiu skaitytojui kurti istoriją kartu su manimi. Skaitytojas į ją atsineša savo paties prisiminimus, intelektą, sampratą, vizijas, perspektyvas, tai, kas patinka ir tai, ko nemėgsta. Taigi tie veikėjai, apie kuriuos skaitėte mano knygoje, man vis tiek bus kitokie nei jums. Nors ir turiu savo nuomonę, kodėl taip yra, tačiau kai tik knyga išvysta dienos šviesą, tos idėjos jau nebėra mano, o ir jų reikšmingumas nėra didesnis nei kitų. Štai tada aš pradedu ilgą procesą, pavadintą atsiribojimu”, – teigė autorė, paklausta apie savo kūrybos kelius.

Tačiau atriboti autorės asmenybę nuo jos knygų yra beveik neįmanoma prisiekusiems rašytojos fanams. Galbūt taip yra todėl, kad D. Tart savo kūryba dalijasi vos viena kartą per dešimtį metų. Taip jau buvo nutikę su „Slapta istorija” (*The Secret History*), 500 puslapių veikalų, kuris buvo

išleistas dar tuomet, kai didelės apimties knygos neturėjo savo auditorijos, o populiariausi būdavo trumpos apimties romanai. Tačiau ši istorija, kurioje penki koledžo studentai yra įvelti į savo draugo žmogžudystės aplinkybes, sukūrė iki tol retai literatūroje aptinkamą mistikos ir persekiojimo jausmą. Parodė daugybę būdų, kuriais gali atsiskleisti vienas ir tas pats žmogus, kartais net jam pačiam nežinant. Ir nors tuo metu leidėjai Donnai neprognozavo didelės sėkmės, „Slapta istorija” neliko tokia jau slapta, nes pardavimų skaičius šalyje pagerino iki tol buvusius didelės apimties knygų rekordus. Panašiai nutiko ir su kita autorės knyga, tačiau jau žinodami autorės talentą, jos fanai nujautė, kad tikrai neapsiriks ją pirkdami.

„Dagilis” – ilgai muziejuose, parodose ir bibliotekose brandintas vaisius, atsiskleidžiantis ir perteikiantis visus juose sukauptus turtus. Nors pagal Donną Tart istorinis reikšmingumas numarina paveikslą, istorinis Fabricijaus Dagilio kontekstas čia užima labai simbolinį vaidmenį. Dingęs, ilgai ieškotas ir netikėtai atrastas paveikslas, kuris šandien ramiai kabo Hagoje, knygos herojams tampa savotišku jų gyvenimo išsilaisvinimo ir prasmės siekiu (ne paslaptis, kad Dagilis Renesanso Italijoje dažnai vaizdavo Kristaus prisikėlimą, krikščioniškąjį atgimimą). Siužetas tiesiog įklampina į muziejų ilgesį, primindamas tą nostalgiką jausmą, kai pirmą kartą gyvenime išvysti garsaus dailininko paveikslą, apie kurį tiek daug girdėjai. „Kuo toliau mudu eįjome, tuo keistesni ir gražesni rodės paveikslai. Nuļuptos citrinos su pridžiūvusiu prie peilio geležtės minkštumu, žalganas žemės grumsto šešėlis. Šviesos blyksnis ant pustuštės vyno taurės briaunos.”

O knygoje aprašomos draugystės! Endis – koks tikras ir koks juokingas. Lakoniški, tiesmukiški ir nevykę Endžio bandymai paguosti Teo turbūt buvo vienos juokingiausių ir nuoširdžiausių knygos vietų. Borisas – naujas etapas, dykuma. Simbolizuojantis ir naujai atsivėrusią tuštumą, ir kartu atveriantis neregėtas galimybes. Nebuvo lengva stebėti, kaip šiame etape Teo keičiasi.

Kad ir kaip ten būtų, neįmanoma neįvertinti ir ne-reflektuoti D. Tart labai vaizdžiai ir jautriai atskleisto anksatyvo ryšio su menu svarbos. Būdami vaikais meno kūriniui suteikiame prasmę ir augdami prie jos prisirišę, nepastebime, kaip tvirtai ji užauga su mumis ir daro įtaką tam, ką laikome vertinga.

Atsiskyrėliškas D. Tart gyvenimas.

Nuotraukos iš interneto